

4η ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΗ ΕΚΠΟΜΠΗ «Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή»

τοῦ Τομέα Ψαλτικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας τῆς Ἀ.Θ.Σ. Βόλου.
στὸν Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ στὴν ΟΡ.ΜΑ. τῆς Ἱ.Μ.Δημητριάδου
Ἐπιμέλεια: ΚΩΝ/ΝΟΣ ΧΑΡΙΛ. ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΣ

ΘΕΜΑ ΕΚΠΟΜΠΗΣ: Λατρευτικὸ ἦθος καὶ Ψαλτικὴ Τέχνη
Σάββατο 24 Ἰανουαρίου 2015

ΣΗΜΑ ΕΝΑΡΞΕΩΣ - ΤΕΛΟΥΣ ΕΚΠΟΜΠΗΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	«Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή» (Ὄσιου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Περὶ Ψαλμοῦ [De psalmo])
ΥΠΟΤΙΤΛΟΣ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	Μουσικογραφικὴ καὶ Πατερικὴ Θεολογία γιὰ τὴν Ἱερὰ Ψαλμωδία.
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	Μία παραγωγή τοῦ Τομέα Ψαλτικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου.
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	Παρουσιάζει ὁ Διευθυντὴς τοῦ Τομέα Κων/νος Καραγκούνης, Ἐπίκουρος Καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.
ΣΥΜΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	Συμπαρουσίαση Ἀριάδνη Τσαλούχου, Ψυχολόγος.

Α' ΜΕΡΟΣ

ΠΡΟΦΩΝΗΣΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ

Ἀγαπητοὶ ἀκροατές, χαίρετε! **Γειά σας.**

Κάθε ἐβδομάδα, αὐτὴν τὴν ἡμέρα καὶ ὥρα ἀκοῦτε τὴν ἐκπομπή, «Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή», ἀφιερωμένη στὴν Ἱερὰ Ψαλμωδία τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Μπορεῖτε νὰ ἀφήνετε τὰ μηνύματά σας, παρατηρήσεις, ἐρωτήσεις ἢ ἀπορίες σας, στὸ τηλεφωνικὸ κέντρο τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ, καλώντας τὸν ἀριθμὸ 210-7298222, ἀπὸ πῆς 7 τὸ πρωὶ ἕως πῆς 8 τὸ βράδυ ἢ, ἀκόμη, μπορεῖτε νὰ καλεῖτε τὸ τηλέφωνο 6947774647 τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐκπομπῆς.

Ἐπίσης, μπορεῖτε νὰ μᾶς στέλνετε προσωπικοὺς σας δίσκους ἢ ἠχογραφήσεις σας Ψαλτικῆς, πῆς ὁποῖες εὐχαρίστως θὰ παίζουμε στὴν ἐκπομπή μας. Τὸ ὑλικὸ σας αὐτὸ μπορεῖτε νὰ μᾶς τὸ στέλνετε μαζὶ μὲ τὰ στοιχεῖά σας καὶ ἓνα σύντομο βιογραφικὸ σας, εἴτε ταχυδρομικῶς στὴ διεύθυνσή μας **Ἀμοργοῦ 6B, Τ.Κ. 38500, Βόλος**, εἴτε ἠλεκτρονικῶς στὴν ἠλεκτρονικὴ διεύθυνση τοῦ Τομέα Ψαλτικῆς, **tomeaspsaltikis**, μία λέξη, ὅπως ἀκούγεται, **@acadimia** **acadimia.org**, ὅλα τὰ γράμματα μὲ μικροὺς λατινικοὺς χαρακτήρες.

Στὴ σημερινὴ ἐκπομπή, κατὰ πῆς μουσικὲς γέφυρες, θὰ ἀκούσουμε ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους ἀπὸ τὸν ἠχητικὸ δίσκο μὲ τίτλο «Πᾶσα πνοή», τὸν ὁποῖο κυκλοφόρησε ὁ μουσικὸς σύλλογος «Ἐργαστήρι Ψαλτικῆς» καὶ εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ μᾶς τὸν προσφέρει ὁ Διευθυντὴς τοῦ Χοροῦ Ψαλτῶν τοῦ «Ἐργαστηρίου», ὁ γνωστὸς Πρωτοψάλτης καὶ Καθηγητὴς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, κ. Ἀθανάσιος Ἰωάννου Παῖβανᾶς.

Ἡ συλλογὴ περιλαμβάνει μελοποιήσεις μεταβυζαντινῶν μελουργῶν ἀπὸ τὸν 18ο ἕως τὸν 20ο αἰῶνα, τῶν ὁποίων ἡ μουσικὴ καταγραφὴ καὶ ἐρμηνεία -καθὼς δηλώνεται στὸ συνοδευτικὸ φυλλάδιο τοῦ δίσκου- ἔγινε σύμφωνα μὲ τὴν Ψαλτικὴ Παράδοση τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως τὴν διδάχθηκε ὁ κ. Παῖβανᾶς ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο Ἄρχοντα Πρωτοψάλτη τῆς Μ.Χ.Ἐ. Θρασύβουλο Στανίτσα.

Εὐχαριστοῦμε πολὺ τὸν κ. Ἀθανάσιο Παῖβανᾶ γιὰ τὴν προσφορά του καὶ συγχαίρουμε τὸ «Ἐργαστήρι Ψαλτικῆς» γιὰ τὸν δίσκο αὐτό.

1. ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΨΑΛΤΙΚΗΣ - ΠΑΣΑ ΠΝΟΗ Νο 11.

♦ Περὶ λατρευτικοῦ ἥθους

Ἀγαπητοὶ ἀκροατές, ἀγαπητοὶ φίλοι τῆς ἐκπομπῆς μας, σήμερα θὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ ἓνα φλέγον θέμα τῆς Θείας Λατρείας μας, ποὺ ἀφορᾷ, ὅμως, ἄμεσα τὴν Ψαλτικὴ Τέχνη. Ἄν ἔπρεπε νὰ δώσουμε ἓνα τίτλο γιὰ τὴ σημερινὴ ἐκπομπή, αὐτὸς θὰ ἦταν: «Ψαλτικὴ παράδοση καὶ λατρευτικὸ ἥθος· συμπόρευση ἢ σύγκρουση; Προτάσεις γιὰ λειτουργικὴ ἀνανέωση μὲσω τῆς Ψαλμωδίας.»

Στὸ πρῶτο μέρος τῆς ἐκπομπῆς θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ τὸ ἐρώτημα: Σήμερα τὸ λατρευτικὸ ἥθος ἔρχεται σὲ σύγκρουση ἢ συμπορεύεται μὲ τὴν ισχύουσα ψαλτικὴ παράδοση; Ἀλλά, ἐπειδὴ τὸ ἓνα ἐρώτημα γεννᾷ ἄλλο, προκύπτει ἀμέσως-ἀμέσως καὶ τὸ ἐξῆς ἐρώτημα: Λατρευτικὸ ἥθος πίνος; Τοῦ ἱεροῦ κλήρου ἢ τοῦ κατώτερου κλήρου, τῶν ἱεροψαλτῶν; Τοῦ πιστοῦ λαοῦ, ποὺ ἐκκλησιάζεται ἢ τοῦ λαοῦ ποὺ ἰσχυρίζεται ὅτι μπορεῖ νὰ πιστεῦει χωρὶς νὰ ἐκκλησιάζεται; Ἡ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα εἶναι: Λατρευτικὸ ἥθος τοῦ Πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, γενικῶς.

Πάλι, ἄλλα ἐρωτήματα Ψαλτικὴ παράδοση καὶ λατρευτικὸ ἥθος συμπορεύονται ἢ συγκρούονται; Ἄν συμπορεύονται, πορεύονται ὀρθῶς ἢ «τυφλὸς τυφλὸν ὀδηγεῖ» μὲ πῆς γνωστὲς ἀναπόφευκτες συνέπειες; Μήπως συμπορεύονται παράλληλα καὶ δὲν πρόκειται νὰ συναντηθοῦν ποτέ;

Ἄν, πάλι, ἡ Ψαλτικὴ παράδοση καὶ τὸ λατρευτικὸ ἥθος συγκρούονται, σημαίνει ὅτι ἔχουν ἀντίθετες κατευθύνσεις, πῆς ὁποῖες ἀκολουθῶντας, μοιραία, ἔρχονται σὲ ὀλομέτωπη σύγκρουση. Αὐτὸ εἶναι κακό, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀπόλυτο κακό, διότι ἴσως ἓνα ἀπὸ τὰ δύο τραβᾶ σωστὸ δρόμο καὶ τὸ ἄλλο ἐναντιώνεται.

Ἡ μήπως Ψαλτικὴ παράδοση καὶ λατρευτικὸ ἥθος ἀπλὰ κάπου διασταυρώνονται, δηλαδή, τὸ ἓνα τραβᾶ πρὸς τὰ ἐδῶ, τὸ ἄλλο πρὸς τὰ ἐκεῖ, λίγος κάπου, ἐξ ἀνάγκης, διασταυρώνονται καὶ πάλι ἀποκλίνουν καὶ χάνονται; Αὐτὸ τὸ τελευταῖο, ἂν συμβαίνει, προσωπικὰ νομίζω, εἶναι τὸ τραγικώτερο ὅλων. Θυμίζῃ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Λαοδικείας στὴν Ἀποκάλυψη (γ', 14-17), ποὺ δὲν ἦταν οὔτε ψυχρὴ οὔτε ζεστή, ἀλλὰ χλιαρὴ... Προκάλεσε τὸν Κύριο νὰ τῆς πεῖ: Καλύτερα νὰ ἦσουν ψυχρὴ, παρά ποὺ εἶσαι χλιαρὴ. «Μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου.»

Ἄν ἡ Ψαλτικὴ παράδοση καὶ τὸ λατρευτικὸ ἥθος δὲν συμπορεύονται στὴν ἐποχὴ μας, ἀλλὰ εἴτε συγκρούονται εἴτε διασταυρώνονται ἀδιάφορα, ὑπάρχει ἐλπίδα διόρθωσης τῶν πραγμάτων; Ποιὸ ρόλο παίζει ἢ θὰ ἔπρεπε νὰ παίζει ἡ Ψαλτικὴ Τέχνη ὡς μέσον, ὡς ἐργαλεῖο τῆς λατρευτικῆς πράξης; Ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ δοῦμε στὴ σημερινὴ ἐκπομπή.

2. ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΨΑΛΤΙΚΗΣ - ΠΑΣΑ ΠΝΟΗ Νο 06.

♦ Ἐκκλησία καὶ Λατρεία.

Γιὰ νὰ πάροουμε τὰ πράγματα μὲ τὴ σειρά, πρέπει νὰ ἀπαντήσουμε στὸ ἐρώτημα, τί εἶναι λατρευτικὸ ἦθος. Θα βοηθήσει, πιστεῦω, νὰ προχωρήσουμε, ἂν θυμηθοῦμε τί εἶναι Ἐκκλησία: Κατὰ πῶς διακηρύσσει ὁ π. Γεώργιος Φλορόφσκυ⁽¹⁾, «ἡ Ἐκκλησία εἶναι πρῶτα καὶ κύρια λατρεύουσα κοινότητα. Προηγεῖται ἡ Λατρεία καὶ ἀκολουθοῦν ἡ δογματικὴ διδασκαλία καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξις». Τὸ λέει καὶ ἀλλιῶς ὁ Νικόλαος Καβάσιλας⁽²⁾ σὲ ὄρισμὸ ποῦ δίνει γιὰ τὴν Ἐκκλησία: «Ἡ Ἐκκλησία σημαίνεται ἐν τοῖς μυστηρίοις», λέγει, ἐννοῶντας τὴ Θεία Εὐχαριστία. Μάλιστα, ταυτίζει τὴν Ἐκκλησία μὲ τὴ Θεία Εὐχαριστία, ὅταν γράφει, ὅτι «ὅταν βλέπουμε τὸ Κυριακὸν Σῶμα, βλέπουμε τὴν ἴδια τὴν Ἐκκλησία.» **Ὁ δὲ Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης Ζηζιούλας τονίζει ἐμφαντικῶς: «Κανένα ἀπὸ τὰ λεγόμενα «μυστήρια» δὲν σώζει, ἂν δὲν ὀδηγήσει τελικὰ στὴ Θεία Εὐχαριστία.»** Συνεπῶς, ἡ Ἐκκλησία ὑφίσταται γιὰ νὰ προσφέρει τὴ λογικὴ τῆς Λατρεία στὸν Ἅγιο Τριαδικὸ Θεό, ἐνῶ ἡ Λατρεία δὲ μπορεῖ νὰ καταστῆ αὐθύπαρκτη ἐκτὸς Ἐκκλησίας. Ὅμως, ἀκόμη παραπέρα: σύσσωμη ἡ Ἐκκλησία συγκεφαλαιώνεται στὴ Λατρεία τῆς καὶ μέσω τῆς Λατρείας τῆς μεταφέρει τὴν πίστη, τὸ δόγμα, τὴν πνευματικότητα, τὸ βίωμα⁽³⁾. **Πολὺ σπουδαία, τὸ διατυπώνει ὁ π. Γεώργιος Μεταλληνός, ὅταν γράφει:** «Ἡ Ὁρθόδοξος Λατρεία ἀποτελεῖ τὸ ἀσίγητον στόμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τὸ συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως διακηρύσσει τὴν ἀλήθειαν τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως. Ἡ Ὑμνογραφία μας δὲ, συνιστᾷ τὴν μελίρρυτον φωνὴν τῆς.»⁽⁴⁾

Ἐὰν κάποτε ἔπαυε ἡ Ὁρθόδοξη Λατρεία, αὐτομάτως θὰ χανόταν καὶ τὸ Ὁρθόδοξο Δόγμα, καὶ ἀπιστρόφως, πάλι σύμφωνα μὲ τὸν π. Μεταλληνό: «Ἄγνοια τῆς οὐσίας τῆς Ὁρθοδόξιας ὀδηγεῖ εἰς τὰς παρατηρουμένας ἐκάστοτε περὶ τὴν Λατρείαν ἐκτροπὰς»⁽⁵⁾, δηλαδή, ὅποια δὴποτε ἐκτροπὴ κατὰ τὴ Θεία Λατρεία, ὅπως καὶ κάθε διαστροφὴ τῶν λειτουργικῶν τεχνῶν ἢ ἐκτροπὴ τοὺς ἀπὸ τὸ λατρευτικὸ τοὺς ρόλο (ἐν προκειμένῳ, τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης), ὀφείλεται

¹ Fr. George Florovsky, *The Elements of Liturgy*, ἢ πληροφορία ἀπὸ τὸν Πέτρο Βασιλειάδη, *Ἐσχατολογία, Ἐκκλησία καὶ Κοινωνία*, στὴν ἔκδοσιν τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου *Ἐκκλησία καὶ Ἐσχατολογία*, ἐκδοτικὴ Δημητριάδος, σελ. 55.

² «Τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν εἴ τις ιδεῖν δυνηθεῖ, οὐδὲν ἕτερον ἢ αὐτὸ μόνον τὸ Κυριακὸν Σῶμα ὄψεται, διὰ τοῦτο οὐδὲν ἀπεικός (= ἀνάρμοστο) ἐναυθῆ διὰ τῶν μυστηρίων τὴν Ἐκκλησίαν σημαίνεσθαι.» Πληροφορία ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ Μητροπολίτη Περγάμου Ἰωάννη Ζηζιούλα, *Ἐκκλησία καὶ Ἐσχατα*, στὴν ἔκδοσιν τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου *Ἐκκλησία καὶ Ἐσχατολογία*, ὁ.π., σελ. 33-34.

³ Ὁ Πέτρος Βασιλειάδης ἀποδέχεται, μάλιστα, καὶ τὶς ἀπόψεις τῆς πολιτιστικῆς ἀνθρωπολογίας τῶν P. L. Berger καὶ Th. Luckmann, οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν ὅτι «οἱ λειτουργικὲς τελετὲς μεταβιβάζουν θεμελιώδεις ἀξίες καὶ “πιστεῦω” μιᾶς κοινωνίας, σκιαγραφώντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὶς “κοσμοθεωρίες” καὶ τὸ “ἦθος” τῆς.» *Ἐσχατολογία, Ἐκκλησία καὶ Κοινωνία*, ὁ.π., σελ. 55.

⁴ «Οἰονεὶ δὲ ἔνδυμα τῆς ὑμνογραφίας αὐτῆς, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐπὶ αἰῶνας ἐμφανίζεται αὕτη εὐπρεπέστατα καὶ ἐν πάσῃ ἱεροπρεπείᾳ καὶ σεμνότητι ἐνδεδυμένη, εἶναι ἡ λεγομένη Βυζαντινὴ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ, ἥτοι ἡ “λατρευτικὴ” μουσικὴ τῆς Ὁρθ. Ἐκκλησίας. Ἡ σχέσις δὲ ὀρθ. ὑμνογραφίας καὶ Β.Ε.Μ. ἀπέβη τόσον στενὴ, ὥστε νὰ ἀποτελοῦν ταῦτα πλέον ἀδιασπαστον ἐνότητα, τὸ ἐν νὰ προϋποθέτῃ τὸ ἄλλο, νὰ μὴ δύναται δὲ νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ ἐκείνου.» Γεώργιος Μεταλληνός, *Ἀρμόνιον καὶ Ὁρθόδοξος Πνευματικότης (Τὸ πρόβλημα τῆς χρήσεως μουσικῶν ὀργάνων ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Λατρείᾳ)*. Ἐκδόσεις «Ὁρθόδοξος Τύπος», Ἀθῆναι 1970, σελ. 5 (ἐργασία δημοσιευθεῖσα τὸ πρῶτον στὴν Ἐφημερίδα «Ὁρθόδοξος Τύπος», στὰ φύλλα 1.11.1969, 20.11.1969, 10.12. 1969, 1.1.1970 καὶ 20.1.1970).

⁵ Μεταλληνός, ὁ.π., σελ. 5.

σὲ ἀγνοία τῆς Ὁρθοδόξιας καὶ ἀποτελεῖ, συνάμα, διαστροφή τῆς Ὁρθόδοξης Πίστης.

♦ Λατρευτικὸ ἦθος.

Ποιό, λοιπόν, εἶναι τὸ ὀρθόδοξο λατρευτικὸ ἦθος; Ἐφόσον, ἡ Ἐκκλησία πορεύεται διὰ τῆς Λατρείας στὴ Θεία Εὐχαριστία καὶ γίνεται Σῶμα Χριστοῦ, ἐνσωματώνεται, δηλαδή, στὸ Χριστό, τὸ λατρευτικὸ ἦθος τῆς Ἐκκλησίας πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ εἶναι κατὰ Χριστόν, «Χριστότροπον» καὶ «Χριστοειδές», δηλαδή, τὸ λατρευτικὸ ἦθος πρέπει νὰ εἶναι σύμφωνο μὲ τὸν «τρόπο» καὶ τὸ «εἶδος» τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ταυτοχρόνως, τὸ λατρευτικὸ ἦθος τοῦ Πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας ὀφείλει νὰ εἶναι «Χρισταγωγοῦν», δηλαδή, ὅλο τὸ Πλήρωμα νὰ ὀδηγεῖται καὶ νὰ ὀδηγεῖ στὸν Ἰησοῦ Χριστό, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ Ὁδός, ἡ Ἀλήθεια, ἡ Ἐλευθερία⁶ καὶ ἡ Ζωή.

♦ Ψαλπικὴ παράδοση καὶ λατρευτικὸ ἦθος.

Ὅταν, λοιπόν, ἡ λατρευτικὴ κοινότητα ὀδεύει μὲ ἦθος «Χριστότροπον» καὶ «Χριστοειδές», τότε καὶ ἡ ψαλπικὴ παράδοση εἶναι «Χριστότροπος» καὶ «Χριστοειδής», συμπορεύεται δὲ μὲ τὴν Ἐκκλησία στὴν ἐσχατολογικὴ της πορεία.

Ὅταν, ὁμως, τὸ λατρευτικὸ ἦθος τῆς Ἐκκλησίας ἀμβλύνεται καὶ «χαλαρώνει», τότε καὶ ἡ ψαλπικὴ παράδοση παραμορφώνεται καὶ ἀποκλίνει τοῦ προορισμοῦ της. Τότε, οἱ συγκρούσεις εἶναι ἀναπόφευκτες καὶ εἶναι τόσο ἰσχυρότερες ὅσο μεγαλύτερη εἶναι ἡ ἀπόκλιση ἀπὸ τὸ κατὰ Χριστόν ἦθος. Ὑπάρχει καὶ τὸ ἀκόμη χειρότερο, ὅπως εἴπαμε νωρίτερα, πάντοτε κατὰ προσωπικὴ ἀποψη, ὅταν ἡ Ψαλπικὴ καὶ ἡ Λατρεία, ἀντὶ νὰ συγκρούονται, διασταυρώνονται ἐξ ἀνάγκης γιὰ τὴ διεκπεραίωση τῶν ἐκκλησιαστικῶν τελετῶν καὶ ἀμέσως ἡ μία ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἄλλη χιαστί, ἀδιαφορῶντας ἡ μία γιὰ τὴν ἄλλη ἢ ἀγνοῶντας ἡ μία τὴν ἄλλη, ὅλο καὶ περισσότερο, ὅσο ἡ κατάστασις αὐτὴ παρατείνεται. **Τότε, ἡ οἴηση, ἡ ἔπαρσις, ὁ ἐγωισμὸς γιγαντώνονται ἢ ἀγάπη καταψύχεται ἢ μίσος ἐλλοχεύει ἢ μισαλλοδοξία καὶ ὁ φθόνος ἐμφωλεύουν· οἱ διαπροσωπικὲς σχέσεις διαλύονται καὶ τὰ πρόσωπα μαρτυροῦνται στερημένα Ἁγίου Πνεύματος καὶ Χάριτος.** Ἐπὶ κληρικῶν καὶ ψαλτῶν, τὸ φαινόμενο γίνεται κατάδηλο στὸ ἐκκλησίασμα, ὥστε οἱ μὲν κληρικοὶ χάνουν τὴ διδασκτικὴ τους δύναμις, οἱ δὲ ψάλτες καθίστανται «σκεύη ἀλλαλάζοντα», ἀκόμη καὶ μέσα ἀπὸ τὴν ἐξαιρετικὴ τους καλλιφωνία. Τὰ ἀναπόφευκτα φατριασμὸς καὶ διαπλοκὴ ὀδηγοῦν σὲ ἐωσφορικὲς ἀνεπιστρεπτὶ καταστάσεις.

Ὡς πρῶτο συμπέρασμα, λοιπόν, μποροῦμε νὰ ποῦμε, ὅτι ἡ συμπίεσις, ἡ σύγκρουσις ἢ ἡ διασταύρωσις τῆς Ψαλπικῆς Τέχνης μὲ τὸ ὀρθόδοξο λατρευτικὸ ἦθος εἶναι σαφέστατα δείγματα τῆς πνευματικῆς κατάστασις τῶν μελῶν τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας.

3. ΒΡΓΑΣΤΗΡΙ ΨΑΛΤΙΚΗΣ - ΠΑΣΑ ΠΝΟΗ Νο 07.

♦ Διαπιστώσεις, ποὺ ἀφοροῦν τῇ σύγχρονῃ Ἐκκλησίᾳ.

Τώρα, ἐπιτρέψτε μας, νὰ ἀναφερθοῦμε σὲ κάποιες κατὰ κοινὴν ὁμολογία διαπιστώσεις,

⁶ «Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταὶ μου ἔστε, καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς.» (Ἰωάν. γ' 31-32) Κάτι τέτοιο, βεβαίως, προϋποθέτει τὴν ἀπελευθέρωσις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. («Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν δούλος ἐστὶ τῆς ἁμαρτίας.» Ἰωάν. γ' 34).

που άφοροϋν τή σύγχρονη Έκκλησία. Παρατηρώντας τήν Έκκλησία από μία πολιτισμικο-άνθρωπολογική όπτική γωνία, τά φαινόμενα εΐναι μάλλον άποκαρδιωτικά. Οί ένοριακοί Ναοί μένουν όλοένα με λιγότερο εκκλησίασμα. Σε όρισμένες, μάλλον άρκετές, περιοχές ύπάρχει μεγαλύτερη ή μικρότερη έλλειψη κληρικών και άκόμη περισσότερο ιεροψαλτών. Δυστυχώς, φαίνεται πώς ό λόγος τής Έκκλησίας δέν άγγίζει πιά τή λαό τού Θεοϋ, ό όποίος χεϊμάζεται βαριά ύπό μία επίπλαστη και φαινομενική πίεση οικονομικών και πολιτικοκοινωνικών προβλημάτων, μιās μαμωνοκρατούμενης διεθνώς πολιτείας, που έπινοεί τή φόβο και τή τρομοκράτηση, άποβλέποντας στην όλο και περισσότερο ψυχική ύποδύλωση τών ανθρώπων στα εϋτελή έγκόσμο, αυτά που μπορεί νά έλέγχει, καθώς ή έλευθερία τού Πνεύματος και τής Άληθείας τήν καθιστά άχρηστη και καταδικασμένη στην άπώλεια.

Τό χειρότερο εΐναι πώς ή Έκκλησία φαίνεται νά χάνει τόν άγώνα ειδικότερα στο επίπεδο τών νέων, τών παιδιών μας. Όσα από αυτά έχουν κάποια σχέση με τήν Έκκλησία, άλλα εΐναι δεμένα με σχέσεις μάταιης φιλοδοξίας, άλλα παραμένουν σε συμφεροντικές σχέσεις «δοϋναι και λαβεΐν» με τήν Έκκλησία ως ένα ισχυρό κοινωνικό μηχανισμό και άλλα δυστυχή άκροβατοϋν και παραπαίουν με τήν ένα άκρο στον «κόσμο» και τήν άλλο άκρο στην πίστη. Όσοι, πάλι, νέοι έχουν διαρρήξει τελείως τούς δεσμούς με τήν Έκκλησία, μεθύονται συστηματικώς από τά, έπι τούτου, νοθευμένα παρασκευάσματα τής ίδιας μαμωνοκρατούμενης διεθνώς πολιτείας, ή όποία γνωρίζει καλά, πώς, έλέγχοντας τή νεολαία, νά έλέγχει τήν καρδιά τής κοινωνίας.

Άν κοιτάξει κανείς και κατά τήν ομάδα τών ήλικιωμένων ανθρώπων που εκκλησιάζονται, με λύπη διαπιστώνει, πώς οι άνθρωποι τελικώς καταφεύγουν στην Έκκλησία εϋτυχώς, βέβαια. Δυστυχώς, όμως, έπιστρέφουν έπειτα από άπογοήτευση στη μακροχρόνια συναλλαγή τους με τόν «κόσμο» και πλέον, δύσκολα καταφέρνουν νά ανακτήσουν τή χαμένο έδαφος, μιās ζωής μΐζερης, ζωής άμέλειας, μακριά από τόν Χριστό. Σίγουρα, κοντά στην Έκκλησία θά δεχθοϋν τή σωτηρία ως δωρεά μετανοίας, άλλα δέν έχουν τή χρόνο και τή άνεση νά γευθοϋν, τί εΐναι ό Χριστός και ή Βασιλεία Του, μελετώντας και έμβαθύνοντας στη θεολογία και πνευματικότητα τής Έκκλησίας.

Σε μία τέτοια σκοτεινή και θλιβερή κατάσταση, όλο και πληθαΐνουν οι φωνές τού τύπου: «Έμπρός, νά σώσουμε τήν Έκκλησία, νά καθαρΐσουμε τήν Έκκλησία, νά έπιστρέψουμε τήν Έκκλησία στο άρχέτυπον κάλλος» και άλλα τέτοια, άνορθόδοξα και δαιμονικά μηνύματα έωσφορικής πλάνης, προτεσταντικοϋ τύπου· λές και δέν εΐναι ή Έκκλησία που σώζει τόν άνθρωπο, άλλα ό άνθρωπος τήν Έκκλησία· λές και δέν εΐναι ό Ίησοϋς Χριστός ό μόνος έχων τήν έξουσία νά όδηγήσει ή νά καθαρΐσει τήν Έκκλησία· λές και ή Έκκλησία δέν θά όδηγηθεί οϋτως ή άλλως στον έσχατολογικό προορισμό της, άκόμη και άν χρειαστεί νά έπαναλάβει τόν πλήρη θλίψεως λόγο τού Κυρίου της: «Μή και ύμεΐς θέλετε ύπάγειν;» (Ίωάν. ς', 67.)

4. ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΨΑΛΤΙΚΗΣ - ΠΑΣΑ ΠΝΟΗ Νο 04.

Β' ΜΕΡΟΣ

Άγαπητοί άκροατές, άκούτε τήν έκπομπή, «Ψαλμός, Έκκλησίας Φωνή», με τόν Κωνσταντίνο Καραγκούνη και τήν Αριάδνη Τσαλούχου. Θέμα τής σημερινής μας έκπομπής εΐναι:

«Ψαλπική παράδοση και λατρευτικό ήθος: συμπόρευση ή σύγκρουση; Προτάσεις για λειτουργική ανανέωση μέσω τῆς Ψαλμωδίας.»

- ♦ **Αίτημα λατρευτικῆς ανανέωσης.**

Οί θλιβερές διαπιστώσεις για τὴν κατάσταση τῆς σύγχρονης Ἐκκλησίας, ἐφόσον ἰσχύουν ὅσα εἴπαμε για τὸ λατρευτικό ήθος, μαρτυροῦν ὅτι ἡ ἐνοριακὴ Ἐκκλησία κλυδωνίζεται, ἐπειδὴ, δυστυχῶς, ἔχει ἀπολησμονήσει ἢ -σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις- ἔχει χάσει τελείως τὸ λατρευτικό τῆς ήθος. Ὅμως, ὡς μὴν ἀναζητοῦμε ἀλλοῦ ἀφορμὲς καὶ αἰτίες καὶ κυρίως, μὴ ψάχνουμε δικαιολογίες καὶ ἄλλοι. Ἐὰν δὲν ἀναζωπυρώσουμε τὴν ἀνάγκη τῶν λαϊκῶν πιστῶν για ἐκκλησιασμό καὶ συμμετοχὴ στὴ Θεία Λατρεία, τίποτε δὲν πρόκειται νὰ διορθωθεῖ συνολικά. Τραγὴ ἀπόδειξη τοῦ ἰσχυρισμοῦ αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀνθιση τοῦ μοναχισμοῦ τὰ τελευταῖα χρόνια καὶ ἡ στροφὴ τῶν πιστῶν πρὸς τὴ μοναστηριακὴ λατρεία, ὅπου κάποι τέτοιο εἶναι ἐφικτό, ὅπου, δηλαδή, οἱ ἱερεῖς Μονές εἶναι προσβάσιμες καὶ κοντὰ σὲ κατοικημένες περιοχές.

Μπορεῖ νὰ γίνεῖ κάτι, ὥστε νὰ ξαναζεσταθεῖ ἡ καρδιὰ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ για τὴ Λατρεία; Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ μόνος ἔχων τὴν ἐξουσία νὰ ὁδηγήσει ἢ νὰ καθαρῖσει τὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ καὶ ἐμεῖς, ὅλοι μας, στὸ μέτρο ποὺ ὁ Κύριος μᾶς ἐμπιστεύθηκε κάποια διακονία στὴν Ἐκκλησία Του, ὀφείλουμε νὰ ἐνδιαφερόμαστε καὶ νὰ ἀγωνιοῦμε, πρωτίστως, ἂν ἐπιτελοῦμε σωστὰ τὸ διακονημά μας καί, ἀμέσως μετὰ, πῶς θὰ ἀσκήσουμε ἢ θὰ συμβάλουμε στὸ διδασκτικὸ καὶ κηρυκτικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὰ τὰ δύο, βέβαια, μοῦ λέγει ὁ λογισμὸς, ὅτι δὲν εἶναι δύο διαφορετικὰ πράγματα. Ἐὰν κανεῖς διακονεῖ ὀρθὰ καὶ μὲ συνέπεια, ὅποια ὑπηρεσία τοῦ ἔχει ἀναθέσει τὸ Πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, ἡ διακονία του αὐτὴ ἀποβαίνει διδασκτικὴ καὶ μεταλλάσσεται σὲ ἡχηρὸ κήρυγμα, ἀκόμη καὶ ἂν πρόκειται για σιωπηρὴ διακονία.

- ♦ **Ἡ Ψαλμωδία ὡς μέσο λατρευτικῆς ανανέωσης.**

Ἀφήνοντας πὺς ἄλλες πτυχές τῆς Λατρείας, ὡς ἐπικεντρωθοῦμε στὴν ἱερὰ Ψαλμωδία. Πῶς μπορεῖ ἡ Ψαλμωδία, ποὺ εἶναι ἀναπόσπαστο στοιχεῖο κάθε λειτουργικῆς πράξης, νὰ συμβάλει σὲ μὴ ἀνθρωπίνως ἐφικτὴ λατρευτικὴ ανανέωση;

Για νὰ ἀπαντήσουμε στὸ ἐρώτημα αὐτό, ὡς ἀναρωτηθοῦμε: Τί ἀναμένει ὁ πιστὸς ἀπὸ τὸν παπᾶ καὶ τὸν ψάλτη του, ὅταν προσέρχεται στὴν ἐνοριακὴ Λατρεία, στὴν Ἐκκλησία; Τί πρέπει νὰ βρεῖ στὸ πρόσωπό μας καὶ στὰ ἔργα μας;

- ♦ **Πρῶτο ἀπ' ὅλα ἐιλικρίνια πίστεως, ὄχι φαρισαϊκὴ ἔπαρση «καθαρότητος» καί, κυρίως, ἀπλότητα καὶ μετάνοια για πὺς ἀναπόφευκτες ἀδυναμίες μας. Ἄν ὑπάρχουν αὐτά, προχωροῦμε.**

- ♦ **Κληρικοὶ καὶ ἱεροψάλτες πρέπει νὰ διαμορφώσουμε ἕνα λατρευτικὸ περιβάλλον ἀνάλογο μὲ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ διαγωγὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Γαλήνη, ἠπιότητα, ἀπλότητα, γλυκύτητα, σοβαρότητα. Ἄν δὲν εἶναι δυνατὸ, νὰ πετύχουμε αὐτὰ μὲ τὴ φωνὴ μας, μὴ ποὺ ἡ φωνὴ μας εἶναι δεδωμένη ἀνωθεν, ὡς φροντίσουμε τὸν ἦχο στὸ Ναό, ὅταν μεταξὺ τῆς φωνῆς μας καὶ τῶν δεκτῶν (τὰ αὐτιά τοῦ ἐκκλησιασματος) μεσολαβοῦν ἡχητικὲς ἐγκαταστάσεις. Πῶς νὰ ἔρθεῖ ὁ λαὸς στὴ λατρεία, ὅταν ταλαιπωρεῖται τὸ αἰσθητήριο τῆς ἀκοῆς του ἀπὸ ἀνυπόφορες ἐντάσεις ἡχείων; Κληρικοὶ καὶ ἱεροψάλτες δὲν ἔχουμε σταθεῖ ποτὲ «ἀπὸ κάτω», νὰ βιώσουμε τί ὑφίσταται ἡ ἀκοὴ τῶν πιστῶν, ὅταν ἐκκλησιάζονται. Γι' αὐτὴ καὶ μόνον τὴν ὑπομονὴ τους, ὅσοι ἔρχονται καὶ μένουν σπὺς συνάξεις, ἀξίζουν τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.**

♦ Πρέπει, έπειτα, να καλλιεργήσουμε ένα κλίμα που να βοηθά την προσευχή, την κατάνυξη και την ένσυνείδητη κοινωνία αγάπης με το Θεό και τους αγίους. Πώς θα επιτευχθεί αυτό; Με δύο πολύ σημαντικές και άκρως απαραίτητες προσπάθειες:

α) Με τη συμμετοχή του λαού στην Ψαλμωδία. Ο πιστός δεν πρέπει να αισθάνεται, ότι είναι επισκέπτης στο Ναό. Πρέπει να νοιώσει την Έκκλησία οικογένειά του και το Ναό σπίτι του. Δεν πρέπει να νοιώσει θεατής, πολύ περισσότερο, κριτής των τελούμενων στις Άκολουθίες. Για παράδειγμα, δεν πρέπει να φύγει από το Ναό, λέγοντας, «τι ωραία Ψαλμωδία ακούσαμε σήμερα» ή «τί καλή φωνή έχει ο τάδε ιερέας», ούτε να νοιώθει ότι παρακολούθησε ή άκουσε τη Θεία Λειτουργία. Πρέπει να του δώσουμε εύκαιρες συμμετοχής στην Ψαλμωδία. Οί εύκαιρες αυτές είναι ή συν-άπαγγελία και ή συν-ψαλμωδία.

✓ Τί έννοοϋμε λέγοντας συν-άπαγγελία; Οί «άποκρίσεις» του λαού, πρέπει να έπι-στραφοϋν στο λαό. Τά «Άμήν», «Κύριε, έλέησον», «Παράσχου, Κύριε», «Σοί, Κύριε», «Υπεραγία Θεοτόκε, σῶσον ήμάς», «Και τῷ πνεύματί σου», «Και μετά του πνεύματός σου» κ.λπ., πρέπει να άπαγγέλλονται από τον ιερο-ψάλτη «χϋμα» και μόνο, με ένα συγκεκριμένο μουσικό μοτίβο (όποιο επιλέξει ο ιερο-ψάλτης), ώστε ο λαός να τά μάθει, να τά συν-άπαγγέλλει, χωρίς, βέβαια, ο ιερο-ψάλτης ή ο κληρικός να δίνει παραγγέλματα στο λαό δίκην τροχονόμου ή τελάλη. Πολύ εύκολα μποροϋν, έπίσης, να συναπαγγέλλονται χϋμα από το λαό και το Χορό οί ύμνοι και οί άποκρίσεις των λεγόμενων «Λειτουργικών», τó «Είς Άγιος...» και άλλα.

✓ Και τί έννοοϋμε λέγοντας συν-ψαλμωδία; Εύκολοι ύμνοι, όπως τά Άντίφωνα τής Θείας Λειτουργίας, Άπολυτίκια Άναστάσιμα ή του Ναού, τó τροπάριο «Ο Μονογενης Υίός...», ο Τρισάγιος ύμνος, οί Παρακλητικοί Κανόνες και άλλα, μποροϋν εύκολα να συμπάλλονται από το λαό και το Χορό, με την προϋπόθεση ο Χορός να έχει συνέπεια στην έπιλογή ρεπερτορίου και να μην επιδιώκει την κακώς νούμενη πρωτοτυπία, με την πρόφαση ότι ο λαός «βαριέται», όταν ο ιερο-ψάλτης ψάλλει διαρκώς την ίδια μελοποίηση. Μέγα σφάλμα! ο λαός «βαριέται», όταν παραμένει άνενεργός.

Για να επιτευχθοϋν, όμως, ή συν-άπαγγελία και ή συν-ψαλμωδία κληρικοί και ιερο-ψάλτες πρέπει να συν-έργαστοϋν με συνέπεια και συνέχεια για τó καλύτερο αποτέλεσμα, αφού προηγουμένως έξηγήσουν και ύποστηρίξουν την αναγκαιότητα τής προσπάθειας στο λαό.

5. ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΨΑΛΤΙΚΗΣ - ΠΑΣΑ ΠΝΟΗ Νο 03.

Είπαμε προηγουμένως, αγαπητοί άκροατές, ότι για να συμβάλει ή Ψαλμωδία σε μια ανθρώπινως έφικτή λατρευτική ανανέωση πρέπει, να καλλιεργήσουμε ένα κλίμα που να βοηθά την προσευχή, την κατάνυξη και την ένσυνείδητη κοινωνία αγάπης με το Θεό και τους αγίους και ότι, για να επιτευχθεί αυτό άπαιτοϋνται δύο πολύ σημαντικές προσπάθειες. Η μία είναι προσπάθεια για συμμετοχή του λαού στην Ψαλμωδία, που ήδη άναπτύξαμε. Και ή άλλη είναι προσπάθεια για άσκηση του λαού στην προσευχή.

β) Άσκηση του λαού στην προσευχή. Είναι κοινώς γνωστό, ότι οί πιστοί πολύ συχνά παραπονοιοϋνται για την έπιλογή και ψαλμώδηση άργων μελών στις ιερές Άκολουθίες, όπως είναι τά «Δύναμις», τά Χερουβικά, τά Κοινωνικά ή τά Κρατήματα. Τά μέλη αυτά, άν και άποτελοϋν άνεκτίμητους μουσικούς θησαυρούς τής βυζαντινής και μεταβυζαντινής

Ψαλμικής Τέχνης, ομολογουμένως, παρουσιάζουν δυσκολία στην παρακολούθηση του ποιητικού τους κειμένου. Τό κακό είναι ότι, πολλές φορές, τὰ μέλη αὐτὰ τὰ ἀπορρίπτουν καὶ ὀρισμένοι κληρικοί μας, οἱ ὁποῖοι συχνὰ ἔρχονται σὲ ἀντιπαραθέσεις μὲ τοὺς ἱεροψάλτες τοὺς γιὰ τὸ λόγο αὐτό. Εἶναι, ὅμως, ἀποβλητέα τὰ μέλη αὐτά; Εἶναι τόσο ἐσφαλμένη ἢ ψαλμική παράδοση αἰώνων, πὺ εἰσήγαγε -μᾶλλον ἀπαίτησε- ἀργὲς μελοποιήσεις στὴ Λατρεία; **Ἔχουν ἀλλάξει, λέμε, οἱ καιροὶ καὶ πλέον αὐτὰ δὲν ψάλλονται.** Ὁχι, δὲν εἶναι ἔτσι. Τὰ ἀργὰ μέλη ἔχουν τὸ λόγο τοὺς στὴ λατρευτικὴ πράξη. Ἐκεῖνο πὺ ἀλλάξε, εἶναι ὅτι «ἐψύχη ἢ τῶν πολλῶν ἀγάπη». Ἀλλά, δὲν ἐννοῶ τὴν ἀγάπη τῶν πολλῶν γιὰ τὴν Ψαλμική. Ἐννοῶ τὴν ἀγάπη τῶν πολλῶν γιὰ τὴν προσευχή. Τὰ ἀργὰ μέλη, σεβαστοὶ μου πατέρες καὶ ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, πὺ ἀκοῦτε τὴν ἐκπομπή μας, τοποθετήθηκαν στὴ Λατρεία μας, ὥστε νὰ ξεκουράζον τὸν νοῦ ἀπὸ τὴν παρακολούθηση τῶν λόγων τῶν σύντομων ὕμνων μὲ τὸ βαθύ θεολογικὸ περιεχόμενο, τὰ πυκνά, δύσκολα νοήματα καὶ τὶς περίπλοκες φραστικὲς ποιητικὲς διατυπώσεις. Ἐρχεται, λοιπόν, τὸ ἀργὸ μέλος καὶ ἀναπαύει τὸν νοῦ ἀπὸ τὴν ἔνταση τῆς προσοχῆς. Ὁ πιστὸς τότε συμμαζεύεται στὴν καρδιά του καὶ προσεύχεται. Διαλέγεται πρόσωπο πρὸς πρόσωπο μὲ τὸν Κύριο, μὲ τοὺς ἁγίους καὶ μὲ σύσσωμη τὴν Ἐκκλησία. Ὁμως, δὲν ἔχουμε διδάξει στὸ λαὸ τὴν καρδιακὴ ἢ τὴ νοερὰ προσευχή, ἢ περιοριζόμαστε μόνον σὲ ὑποδείξεις γιὰ τὴν κατὰ μόναν νοερὰ προσευχὴ στὸ σπῆτι, ὅχι στὸ Ναό. Εἶναι θλιβερὴ διαπίστωση, ὅτι οὔτε ὁ ἱερός κληρὸς ἀξιοποιεῖ τὴν μονολόγιστη εὐχὴ στὸ Ἅγιο Βῆμα, ὅταν τοῦ παρέχεται τέτοια εὐκαιρία συνήθως συνδιαλέγονται οἱ κληρικοὶ μεταξὺ τοὺς ἢ ἐπιδίδονται σὲ ἐρωταποκρίσεις μὲ τοὺς Ἀναγνώστες καὶ τοὺς ἱερόπαιδες. Καὶ ἐμεῖς οἱ ψάλλοντες, δὲν ἀξιοποιοῦμε τὸ χρόνο τῶν ἀργῶν μελῶν (π.χ. ὅταν ὁ Πρωτοψάλτης μας ψάλλει Χερουβικό, ἢ ὅταν ὁ Λαμπαδάριος μας ψάλλει Κοινωνικό, ἢ κατὰ τοὺς στίχους τοῦ ἀργοῦ «Τῆ Ὑπερμάχῳ...»), ὥστε νὰ διδάξουμε καὶ τοὺς πιστοὺς μὲ τὴ στάση μας. **Εἶναι ἀλήθεια ὅτι, ὅταν κανεὶς προσεύχεται, δὲ μένει χρόνος γιὰ νὰ βαρεθεῖ καὶ ἂν πρὸς στιγμὴ μετεωρισθεῖ ὁ νοῦς στὰ ἐγκόσμια, ἢ ἀγάπη τῆς προσευχῆς, ἢ ἀνάγκη γιὰ προσευχὴ θὰ τὸν ἐπαναφέρει γρήγορα πίσω.** Ὁφείλουμε, πατέρες καὶ ἀδελφοί, νὰ διδάξουμε τὴν προσευχὴ καὶ τὴν ἐνεργὸ μετοχὴ στὴ λατρευτικὴ ζωὴ.

♦ Νομίζω, χρειάζεται καὶ κάτι ἀκόμη πρέπει νὰ δώσουμε στοὺς ἐνορίτες μας ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερες εὐκαιρίες κατάρτισης. Ἄς διδάξουμε τοὺς ἀνθρώπους μας τὴν ἀρχαία ἐλληνική, γιὰ νὰ κατανοοῦν τὰ τελούμενα, τὰ λεγόμενα καὶ τὰ ψαλλόμενα. Ἄς κατηχήσουμε τὸ λαὸ στὴ θεολογία τῶν ὕμνων, τῶν εὐχῶν, τῶν ἀναγνωσμάτων. Ἄς παροτρύνουμε σὲ ἐκμάθηση τῆς Ψαλμικής Τέχνης. Βέβαια, ὅλοι οἱ πιστοὶ δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ γνωρίζουν ψαλμικά μὲ ἀπόλυτη γνώση τῆς θεωρίας καὶ τῆς πράξης, γιὰτὶ μετὰ, παρακολουθῶντας τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη, κινδυνεύουν νὰ χάσουν τὴν προσευχὴ. Ἄς ψάλλουν ἐμπειρικά, ὅταν χρειάζεται. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ἀποφασίσουν ὅτι τοὺς κερδίζει ἢ Ψαλμική, θὰ μεταπηδήσουν στὴν τάξη τῶν Ψαλτῶν, ὅπως δώσει τὸ Πανάγιο Πνεῦμα, τὸ διανέμον τὰ χαρίσματα, ὥστε νὰ στελεχωθοῦν τὰ ἱερά Ἄναλόγια μὲ Χοροὺς Ψαλτῶν, καλογυμνασμένους καὶ πειθαρχημένους.

6. ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΨΑΛΜΙΚΗΣ - ΠΑΣΑ ΠΝΟΗ Νο 03 (συνέχεια).

Σήμερα, είπαμε μερικές σκέψεις για το πώς μπορεί η Ψαλπική Τέχνη να λειτουργήσει μέσα στη Θεία Λατρεία ως μέσο λειτουργικής άγωγής. Στην επόμενη εκπομπή μας θα συνεχίσουμε το φλέγον αυτό ζήτημα, φέρνοντας και ως μάρτυρες επί του θέματος τους ιερούς Πατέρες της Εκκλησίας. Έδω θα κλείσουμε τη σημερινή εκπομπή με την προσωπική τοποθέτηση ότι η απογύμνωση των ναών από πιστούς οφείλεται, σε ένα μεγάλο βαθμό, στην υποβάθμιση της Ψαλπικής Τέχνης και στην αποσύνδεσή της από τον μυστηριακό χαρακτήρα της ορθόδοξης λατρείας και στην αποσύνδεσή της από την προσευχή.

7. ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΨΑΛΤΙΚΗΣ - ΠΑΣΑ ΠΝΟΗ Νο 01.

ΑΠΟΦΩΝΗΣΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ

Άγαπητοί ακροατές, ακούσατε την εκπομπή, «Ψαλμός, Έκκλησίας Φωνή», με τον **Κωνσταντίνο Καραγκούνη** και την **Αριάδνη Τσαλούχου**.

Στη σημερινή εκπομπή, κατά τις μουσικές γέφυρες, ακούσαμε εκκλησιαστικούς ύμνους από τον ψηφιακό δίσκο με τίτλο «Πᾶσα πνοή», τον οποίο κυκλοφόρησε ο μουσικός σύλλογος «Έργαστήρι Ψαλπικής» και είχε την καλοσύνη να μᾶς τον προσφέρει ο διευθυντής του Χορού Ψαλτών του «Έργαστηρίου», ο γνωστός Πρωτοψάλτης και Καθηγητής Βυζαντινής Μουσικής, κ. Αθανάσιος Ίωάννου Παϊβανᾶς.

Η συλλογή περιλαμβάνει μελοποιήσεις μεταβυζαντινῶν μελουργῶν από τον 18ο έως τον 20ο αἰώνα, τῶν οποίων ἡ μουσική καταγραφή και ἔρμηνεία -καθὼς δηλώνεται στὸ συνοδευτικὸ φυλλάδιο τοῦ δίσκου- ἔγινε σύμφωνα με τὴν Ψαλπικὴ Παράδοση τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως τὴν διδάχθηκε ὁ κ. Αθανάσιος Παϊβανᾶς ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο Ἄρχοντα Πρωτοψάλτη τῆς Μ.Χ.Ε. Θρασύβουλο Στανίτσα.

Εὐχαριστοῦμε πολὺ τὸν κ. Παϊβανᾶ γιὰ τὴν προσφορά του καὶ συγχαίρουμε τὸ «Έργαστήρι Ψαλπικής» γιὰ τὸν δίσκο αὐτό.

Άγαπητοί ακροατές, ἐπενθυμίζουμε, ὅτι μπορεῖτε νὰ ἀφήνετε τὰ μηνύματά σας, τὶς παρατηρήσεις ἢ τὶς ἀπορίες σας, στὸ τηλεφωνικὸ κέντρο τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ, καλώντας τὸν ἀριθμὸ 210-7298222, ἀπὸ τὶς 7 τὸ πρωὶ ἕως τὶς 8 τὸ βράδυ ἢ, ἀκόμη, μπορεῖτε νὰ καλεῖτε τὸ τηλέφωνο 6947774647 τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐκπομπῆς.

Ἐπίσης, μπορεῖτε νὰ μᾶς στέλνετε προσωπικούς σας δίσκους ἢ ἠχογραφήσεις σας Ψαλπικῆς, τὶς ὁποῖες εὐχαρίστως θὰ παίζουμε στὴν ἐκπομπή μας. Τὸ ὑλικό σας αὐτὸ μπορεῖτε νὰ μᾶς τὸ στέλνετε μαζί με τὰ στοιχεῖά σας καὶ ἕνα σύντομο βιογραφικὸ σας, εἴτε ταχυδρομικῶς στὴ διεύθυνσή μας **Ἄμοργοῦ 6B, Τ.Κ. 38500, Βόλος**, εἴτε ψηφιακῶς στὴν ἠλεκτρονικὴ διεύθυνση τοῦ Τομέα Ψαλπικῆς, tomeaspsaltikis, μία λέξη, ὅπως ἀκούγεται, @acadimia acadimia.org, ὅλα τὰ γράμματα με μικροὺς λατινικοὺς χαρακτήρες.

Σᾶς εὐχαριστοῦμε πὺ ἦσασταν καὶ σήμερα κοντά μας.

Καλὴ ἀντάμωση, πρῶτα ὁ Θεός, τὴν ἄλλη ἐβδομάδα, τὴν ἴδια ἡμέρα καὶ ὥρα. Ὡς τότε, νὰ εἴστε ὅλοι καλά. **Χαίρετε.**